

GEFAD / GUJGEF 32 (2): 281-309 (2012)

Propaganda Posterlerinde Savaş ve Barış Temasının İşlenişi Üzerine Öğrenci Görüşleri

The Views of Students Related to War and Peace Theme at Propaganda Posters

Özgür AKTAŞ

Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Kars/TÜRKİYE,
ozgurkafkas@yahoo.com

ÖZ

Propaganda posterleri savaş ve barış temasını anlatmada önemli bir role sahiptir. Bu çalışmanın amacı, propaganda posterlerdeki savaş ve barış temasının ele alınışı ile ilgili öğrenci görüşlerini değerlendirmektir. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerden propaganda posterlerinin savaşı ve barışı nasıl anlattığı ile ilgili görüşler ele alınmıştır. Propaganda posterlerindeki savaş ve barış temalarının değerlendirmelerinde yer alan mantığı anlayabilmek için öğrencilerden savaşı ve barışı tanımlamaları istenmiştir. Öğrencilerin açık uçlu iki soruya verdikleri cevapların değerlendirilmesinde Hakvoort tarafından geliştirilen kodlama sistemi kullanılmıştır. Öğrencilerin cevapları içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Çalışmada öğrencilerin poster seçimleri ile savaşı ve barışı tanımları yığılma göstermeden ziyade farklılık ve değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Belli bir poster seçiminde yarıya varan bir yığılma bile görülmedi. Öğrencilerin posterlere yükledikleri anlamlar öğrencilerin savaşı ve barışı tanımlamalarındaki geniş yelpazeden etkilendiklerini ortaya çıkarmıştır. Öğrenciler bazı posterleri hem savaşı hem de barışı en iyi anlatan poster olarak seçmiş bunlara ek olarak öğrencilerin önemli bir kısmı barışı savaş kavramıyla beraber tanımlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Propaganda, Propaganda posterleri, Savaş, Barış, Tarih eğitimi.

ABSTRACT

Propaganda posters are of a significant role in telling the theme of war and peace. The purpose of the current posters study was to evaluate the views of students regarding the handling of war and peace theme at propaganda posters. Document analysis system was used in the study. The views of students over how propaganda posters depict the theme of war and peace were taken. In order to make out the logic at evaluating the themes of war and peace at propaganda posters, students were asked to define war and peace. At the evaluation of the replies given to two open-ended questions, a coding system developed by Hakvoort was used. The responses by the students were evaluated through content analysis method. It was found in the study that the definitions of war

and peace by the students through poster selections showed a variety and difference rather than a pile. The meanings given by the students to the posters showed that they were affected by the wide range at defining war and peace. The students chose some of the posters as the best ones to depict both war and peace. In addition, a considerable number of students defined the concept of peace with war.

Keywords: Propaganda, Propaganda posters, War, Peace, History education.

GİRİŞ

Tarih öğretiminde propaganda posterleri önemli bir role sahiptir. Propaganda posterleri savaş ve barış temasını işleyen önemli materyaller arasındadır. Devletler; asker toplamak, para toplamak, hatta düşman imajı oluşturmak, işçileri savaş hazırlıklarına destek olmak için seferber etmek gibi nedenlerle savaş zamanında posterler yaptılar (Straliding, 2003: 162). Bunun yanında barış dernekleri ve savaş karşıtları da poster yapma yoluna giderek barışın önemini savaşların kötü yüzünü kamuyona göstermeye çalıştılar (Mahaney, 2002: 42). Amerikan okullarında öğretmenler savaş propaganda posterlerini kullanmanın yanında etkinlik olarak öğrencilere poster de çizdirmektedirler (Levstik, 2008: 189). Poster yapan sanatçılar; renklerle, kelimelerle, sembollerle insanların fikirlerini şekillendirmeye çalışmışlardır (Carty, 2008: 9). Propaganda posterleri, Fransız Devrimi'nde etkili bir şekilde kullanılmıştır. 18. yüzyılda Avrupa'da olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri'nde de propaganda posterleri kullanılmıştır. 1890'lı yıllara gelindiğinde ise poster tasarımcıları, posterler yoluyla nasıl mesaj verecekleri konusunda profesyoneldiler. 1914-1918 yılları arasında savaş propaganda posterleri Avrupa'da altın çağını yaşadı. Birinci Dünya Savaşı, İspanya İç Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı'nda posterler yoğun olarak kullanılmıştır. Birinci Dünya Savaşı, devletlerin savaş sırasındaki ihtiyaçlarını karşılamak için ilk defa büyük kampanyalar düzenledikleri savaştır. Televizyon, radyo gibi medya araçlarının yaygın olmadığı dönemde poster en önemli propaganda aracıydı (Aulich ve Hewitt, 2007: 9). Birinci Dünya Savaşı, kullanılan posterlerle o kadar özdeşleşmiştir ki, Birinci Dünya Savaşı "Poster Savaşı" olarak da adlandırılmıştır (Shover, 1974: 469). Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Rusya, Sovyetler Birliği, Avustralya, Kanada ve İtalya, savaşlar sırasında propaganda posterleri

yoğun olarak kullandılar. Posterler; nefret ve düşmanlıkları en iyi ifade edebilen kaynaklar arasındaydılar. Birinci Dünya Savaşı'nın büyüklüğü ve süresi devletler için ekonomik açıdan felaketlerle sonuçlandı. Başta Almanya olmak üzere, ABD ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu savaş giderlerinin yarısından fazlasını borçlanarak karşıladılar. İşte propaganda posterleri bu borçlanmada önemli bir işlev gördü. Devletler, posterler yoluyla büyük kuruluşlardan ve halktan borç para aldılar. Birinci Dünya Savaşı'nda yapılan propaganda posterlerinin çoğu bu amaç için yapılmıştır (Paret ve diğerleri, 1992: 68).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra propaganda posterleri yoğun olarak İspanya İç Savaşı'nda kullanılmıştır. İspanya İç Savaş posterleri 1936-1939 yılları arasındaki savaşın tüm şiddetini yansıttılar. Posterlerde cumhuriyetçiler, diktatör yanlıları, kapitalistler, komünistler, Bolşevikler propaganda posterlerinde yerlerini almışlardı. İspanya iç Savaşı, bir ulusun kendi arasındaki savaş olarak başlamasına rağmen kısa sürede uluslararası nitelik kazandı. Hitler ve Mussolini milliyetçileri desteklemek için bu ülkeye asker gönderdi. Sovyetler Birliği ise sol gruplara deniz yoluyla cephane yardımında bulundu. Bu savaş aynı zamanda Faşizm ile komünizm arasındaki mücadeleye dönmüştür. Bu ideolojiler kendilerini savaş posterleri yoluyla kitlelere anlatma yolunu seçtiler. Dünyaca ünlü ressam Picasso'nun da bulunduğu İspanyol sanatçılar hem de anlatım hem de görsellik bakımından 1930'lu yıllarda dünyanın en iyi posterlerini yaptılar. Hem milliyetçilerin hem de cumhuriyetçiler etkili posterler yapmasına rağmen, cumhuriyetçi grupların posterleri hem kalite hem de sayı açısından milliyetçilere oranla üstündü. Çünkü düzenli ordu birliklerinin çoğu milliyetçi komutan olan Franco'nun emrindeydi. Bu nedenle Cumhuriyetçiler daha fazla askere ihtiyaç duyuyorlardı. Bu asker ihtiyacını sağlamanın yolu ise etkili posterler yapmaktı. İspanyol sanatçılar bu posterler vasıtasıyla kübik sitilin gelişmesine önemli katkı sağladılar (Paret ve diğerleri, 1992: 134).

İspanya'da olduğu gibi Rus propaganda posterleri de savaşları ifade etmekte oldukça başarılıydı. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nda Rus ve Sovyet posterleri insanlara kendilerini vatan için feda etmeye çağırırdı. Savaş propaganda posterleri, sadakat gibi

ulusal duyguları harekete geçirmek, vatan için fedakârlık, gurur, öfke, nefret, düşmandan öç alma gibi duyguları halka aşılama amacı güdüyorlardı. Dünya savaşlarında Rus kadını ülkeyi temsil eden “Ana” imajıyla betimlenmiştir. İç savaşta ise ülke güçlü erkek figürü ile temsil edilmiştir. Sovyet iç savaşında ulusal karakterler kırmızı renk ya da “kızıl ordu” üniformalarıyla sık sık betimlenmiştir. Ayrıca bu posterlerde korunması gereken kadınların yanında fabrika simgeleri de yer almıştır. Birinci Dünya Savaşı’nda temsil edilen kadın imajı Slav kadın imajıdır. Lenin’in 1921 yılında sanatın halka ait olduğunu söylemesinden sonra Rus propaganda posterlerinin tarzı değişikliğe uğradı (Allen, 1994: 54). Birinci Dünya Savaşı’ndaki kadın imajı, iyi giyinişli güzel Slav kadın imajı iken; İkinci Dünya Savaşı’ndaki kadın imajı daha gerçekçidir, savaşın tüm yorgunluğu kadın figürüne de yansımıştır. İkinci Dünya Savaşı’nda kadın imajı komünist kimliği temsil etmektedir. Sovyet posterlerinde en sık kullanılan slogan ise “Anavatan çocuklarını savaşa çağırıyor” çağrısıdır (Petrone, 2008:198) Sovyet savaş propaganda posterleri 1812 yılında hükümet tarafından yapılan “Lubki¹” resimlerine kadar kökenleri gider (Petrone, 1994: 111).

Birinci Dünya Savaşı’na girdiği zaman Amerika Birleşik Devletleri’nde, binlerce ve çeşitli renkte posterler yapılmıştır. Bu posterler hem ABD iç politikasıyla hem de ABD’nin dış politikasıyla ilgiliydi. “Amerikan Kızıl Haç Örgütü”, doğal afet kurumları, işçi bulma kurumları gibi sivil kuruluşlar da posterler hazırlamaya başladılar. Bu kuruluşlar hem yurt içi hem de yurt dışı faaliyetleri ile ilgili yardım istemekteydiler. Bu kurumlar Avrupa’da bulunan Amerikan askerleri için kamuoyunu yardıma davet ediyorlardı. Çeşitli kurumlar tarafından yapılan posterlerde işçiler ve askerlerin resimleri beraber verilmekteydi. Bu mesajlarla cephede savaşmak kadar ülkede çalışmanın da savaşı kazanmada önemli olduğu vurgusuna yer veriliyordu (Carty, 2008: 14). Bunlara ek olarak Amerikan hükümeti “Özgürlük Fonu” adı altında posterler yapıp, savaşta para kazanıyordu (Carty, 2008; 9). Amerikan posterleri çeşitli mesajlar

---

¹ Lubki (lubok) adlı resimler ilk defa propaganda aracı olarak 1812 yılında kullanılmıştır. Ancak bu resimlerin ilk örnekleri 17. yüzyılın ikinci yarısına kadar gider. Ruslar, Lubki adı verilen resimleri propaganda posterlerine dönüştürerek, savaş zamanlarında kullandılar. Bu propaganda posterlerinin hedefinde yer alan devletlerden birisi de Osmanlı Devletiydi (Acar, 2004: 5).

vermekteydiler. Vatansever mesajlar, bayrakla ilgili tasvirler, duygusal mesajlar, mizah yoluyla mesajlar, düşmanla ilgili olumsuz mesajların yer aldığı posterler yapılmaktaydı (Mahaney, 2002: 41). ABD’de güzel sanatlar okulu öğrencileri de poster yapımına destek verdiler. ABD; Birinci Dünya Savaşı sırasında insanları harekete geçirmek için bir kamu iletişim birimi kurdu (Rider, 1983: 31). Birinci Dünya Savaşı sırasında cephede pek çok sanatçı vardı. Devlet çok satılabilecek poster yapmak için cepheye yetenekli sanatçıları seçmekteydi (Glass, 1919: 296). ABD Posterlerinde, Hunlar ile Alman askerleri arasında ilişki kurulmaktaydı. Posterler ayrıca asker toplamak, para kazanmak, iş gücünün verimini arttırmak, yiyecek tasarrufu yapmak, manevi duyguları harekete geçirmek amacı taşıyorlardı (Rider, 1983: 32). ABD’de “Uncle Sam” (Sam Amca) posterleri, savaş sırasında en fazla üretilen posterler arasındaydı. “*Seni istiyorum*” başlığının yer aldığı poster savaş sırasında beş milyon adet sattı. Başka bir “Sam Amca” posterleri ise “*kızlar ve erkekler Sam Amcanıza savaşı kazanmak için yardım edin, yarımlığını (dolar) biriktirin*” sloganıyla kamuoyuna sunuldu (Rider, 1983: 35). Yine Amerikan posterlerinde savaşa katılmayan insanların savaş için para yardımı yapması isteniyordu. “*Eğer askere kendin katılmadıysan, paran katılsın*” sloganıyla kamuoyu etkilenmeye çalışılıyordu (Nation, 1917: 729). Posterlerde yiyeceklere de vurgu yapılmaktaydı. “*Zafer tohumları ek*” adlı posterler halka yiyecek tasarrufu çağrısı yapmaktaydı. ABD’nin, İkinci Dünya Savaşı’nda hazırladığı posterlerde askerleri ve kamuoyunu savaşla ilgili dikkatsiz konuşmalar yapmamaları konusunda uyarıyordu. “*Senin konuşman arkadaşının ölümüne neden oluyor*”, “*Çeneni kapa oltaya takılma*” sloganlarla askerleri cephede ve cephe gerisinde konuşurken dikkatli olmaya çağırıyordu (Aulich, 2007: 211). ABD posterlerinde İkinci Dünya Savaşı’nda kadınların savaşın kazanılmasında çok önemli olduğu vurgulanıyordu. Hem cephede hem de cephe gerisinde kadınların rolü posterlerde dile getirilmekteydi, “*Onlar olmadan bu savaşı kazanamayız*” sloganı kadınların savaştaki rolüne dikkat çekmekteydi (Rider, 1983: 35).

İngiltere, propaganda posterlerini etkili kullanmak açısından en başarılı devlettir. 1928 yılında Britanya genel posta ofisi okullara posterler göndermiştir. Bu posterlerle beraber

öğretmenlere posterleri nasıl kullanacaklarını anlatan bir kılavuz da gönderilmiştir (Allen, 1994: 54). Almanya ise propaganda posterlerinde hedefe Komünizmi yerleştirmiştir. Komünizm simgesi sık sık ölümle ve kanla tasvir edilmiştir. Alman propaganda posterlerinde gamalı haç ve kartal simgesi sıklıkla kullanılmıştır (Paret ve diğerleri, 1992: 130).

Posterlerde gençleri askere katılmaya teşvik etmek için psikolojik baskı oluşturacak sloganlara ve sorulara da yer verilmiştir (Ginzburg, 2001,3. Aulich ve diğerleri, 2007: 44). İngiltere “Gönüllü Asker toplama kampanyası” için beş sorudan oluşan bir gazete ilanı verilmiştir. Daha sonra bu ilan 100 bin adet poster olarak basılmıştır. Bu posterdeki sorular şu şeklideydi (Hiley, 1997: 40)

Askere katılmayan erkeklere 5 soru

1. *Eğer 19 ile 38 yaş arasındaysan bugün yaptığın işlerden mutluluk duyuyor musun?*
2. *Caddede yürüdüğünde üniformalı askerleri gördüğünde kendini mutlu hissediyor musun?*
3. *Gelecekte insanlar sana gelip nerede savaştın dediğinde ne diyeceksin?*
4. *Çocuğun büyüyip sana baba sen neden askere gitmedin dediğinde ne diyeceksin?*
5. *Eğer bütün erkekler senin gibi evde oturursa imparatorluğun hali ne olacak?*

Kral ve Ülken sana ihtiyaç duyuyor.

ORDUYA KATIL –BUGÜN

En yakın asker toplama kampından adresi alabilirsin.

Tanrı Kralı Korusun.

İngiliz Posterlerinde en sık kullanılan imgelerden birisi de kadın imgesidir. İngiliz Propaganda posterlerinde “*Gerçek bir kadın kocasından vazgeçer*”, sloganıyla kadınlardan eşlerini savaşa göndermeleri isteniyordu. Kadınlar! “Evinizin güvenliği için savaşta fedakârlık yapmak zorundasınız” gibi sloganlar da kullanılmıştı (Shover, 1975: 472). Savaşlarla ilgili kadınların hastanedeki hizmetlerine de yer verilmiştir. Kullanılan sloganlar kadınları çalışmaya ve fedakârlık yapmaya çağırıyordu: “*Eğer başarısız olursam o ölecek*” sloganı hemşireleri hasta askerler için çalışmaya teşvik ediyordu. Tasarruf içinse “*ekmeğini boşa harcama, her gün iki dilim ekmeği sakla, düşmanı bozguna uğrat*” sloganlar sık sık kullanılmaktaydı (Shover, 1975: 476). Hem İngiliz hem de Amerikan posterlerinde olumsuz imajlarla en fazla yer alan devlet Almanya idi.

Propaganda posterlerinde sık kullanılan imgeler arasında hayvan imgeleri de vardı. Amerikan savaş propaganda posterlerinde kartal en fazla kullanılan hayvan imgesiydi. Kartalı Avusturya-Macaristan İmparatorluğu da posterlerine taşıdı. ABD'nin, Birinci Dünya Savaşı sırasında yaptığı posterlerde atlar da sık sık kullanılmıştır. Pek çok posterde “*Atlara yardım et, askerleri koru*” sloganı yer aldı (Rawls, 1988: 236). ABD posterlerinde vahşi kedi tankları temsil ederken balinalar ise; denizaltıları ve deniz altında kullanılan silahları temsil ettiler. İngilizler ve İttifak devletleri aslan simgesini birçok posterde kullandılar. Yine kaplan da ABD posterlerinde yer alan başka bir hayvandı (Rawls, 1988: 250). Fransızlar ise posterlerinde en çok horoz simgesini kullanırlar.

Devletler hayvan simgelerini birbirlerine karşı olumsuz imaj oluşturmak için de kullanmıştır. Olumsuz imgelerle kullanılan hayvanlar: ejderha, yılan, akbabaydı. ABD ve İngiltere posterlerinde ise Alman askerleri goril tasviriyle sık sık kullanılmaktaydı. Maymun şeklinde tasvir edilen Alman askeri bir genç kızı kaçırmaktadır, “*Belçika'yu hatırla*” sloganı bu posterlerde kullanılmaktaydı. Savaş karşıtları ve barış dernekleri ise yaptıkları posterlerde barışın simgesi olan güvercini sıklıkla kullandılar.

Savaşlar bittiğinde ise propaganda posterlerine yeni görevler yüklendi. Bu posterlerde cepheden dönen askerlerin saygı görmesi gerektiğine sık sık vurgu yapıldı. Savaştan yaralı olarak çıkan ya da sakat kalan askerlerin hayata tutunabilmesi için yapılan posterlerde kamuoyuna duyarlı olmaya çağırılıyordu. Özellikle sakat kalmış askerlerin iş bulmalarına yardımcı olunması isteniyordu. Posterlerde aynı zamanda savaş sonrasında zarar görmüş olan bölgeler için para desteği istenmekteydi. Ayrıca posterler savaş sonrası zaferleri işlemekle beraber artık barış için hükümete destek verilmesi gerektiği mesajını da işlemektedirler.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı Tarih öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin propaganda posterleri ile ilgili düşüncelerini açığa çıkarmaktır. Öğrenciler posterlerde savaş ve barış

temasının anlatılış amacı ve tarzı ile ilgili ne düşünmektedirler? Öğrencilerin savaşı ve barışı tanımlamaları seçtikleri posterlerin temaları ile benzerlik göstermekte midir?

YÖNTEM

Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile beraber de kullanılabilir. Doküman incelemesi yaparken incelenecek aşamalar şunlardır: Dokümanlara ulaşma, orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma. Çalışmada doküman analizi yöntemi ile beraber açık uçlu sorular sorularak öğrencilerin savaş ve barış kavramları ile ilgili düşünceleri de açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdiği cevaplar içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Açık uçlu sorular araştırmacıya keşfetme ve toplanan verilerden yola çıkarak kuram oluşturma olanağı sağlar. İçerik analizinde ise birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucuların anlayabileceği düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım, Şimşek, 2006: 227). Uygulanan bu yöntemlerle öğrencilerin hangi posterleri seçtiği ve bu seçimin temelinde hangi nedenlerin olduğunu açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Örneklemi

Uygulama Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Anabilim dalında gerçekleştirilmiştir. Uygulama 2010-2011 eğitim öğretim yılının Mayıs ayında yapılmıştır. Uygulama yapılan ilk sınıf, tarih öğretmenliği bilim dalı formasyon öğrencilerdir. Uygulama yapılan ikinci sınıf, eğitim fakültesinde öğrenim gören tarih öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencileridir. Uygulama yapılan diğer sınıf ise tarih öğretmenliği bölümünde okuyan üçüncü sınıf öğrencileridir. Uygulamada bu sınıfların seçilmesinin nedeni özel öğretim yöntemi dersi ve materyal geliştirme dersinin bu

uygulama için uygun olmasıdır. Çalışmaya 62 kız öğrenci ve 33 erkek öğrenci katılmıştır.

Materyaller ve Uygulama

Öğrencilere materyal geliştirme dersinde ve özel öğretim yöntemleri dersinde posterler gösterilmiştir. Posterler; power point kullanılarak yansıtılmıştır. Posterlerin sloganları Türkçeye çevrilerek posterlerle beraber gösterilmiştir. Bunlara ek olarak posterleri öğrencilerin daha iyi inceleyebilmeleri için doküman olarak da öğrencilere dağıtılmıştır. Posterler gösterilmeden önce öğrencilere kısa açıklama yapılmıştır. Öğrencilere posterler gösterilirken yönlendirme yapılmamasına dikkat edilmiştir. Öğrenciler en ilginç poster, savaşı en iyi anlatan poster ve barışı en iyi anlatan poster seçimlerinde birden çok tercih haklarının olduğu belirtilmiştir.

Sorular

- S-1- Posterlerde insanları savaşa teşvik etmek amacıyla hangi mesajlar verilmiştir?
S-2-İnsanların başka uluslar hakkında fikirlerini şekillendirmekte posterler nasıl kullanılır?
S-3- Size gösterilen posterlerden en ilginç olanı hangisidir? Neden?
S-4- Size gösterilen posterlerden savaşı ve barışı en iyi anlattığını düşündüğünüz posterler hangisidir, neden?
S-5- Savaş nedir, Barış nedir? Bu kelimelerin tanımlarını yapabilir misiniz?

Kodlama

Katılımcılara barış nedir, savaş nedir? Şeklinde açık uçlu iki soru sorulmuştur: Sorulara verilen cevaplar Ilse Hakvoort tarafından geliştirilen kodlama yöntemiyle analiz edilmiştir. Kodlamanın kullanılabilmesi için araştırmacıdan gereken izin alınmıştır. Kodlama sistemi aşağıda belirtilmiştir:

Barışla ilgili tanımlamalar

Kategori 0

Kayıp veriler: Sorulara cevap verilmedi, ya da konu ile ilgisiz cevaplar yazıldı.

Kategori 1

Barışı savaşla ilişkilendirmek: Barışı savaş ile tanımlamak.

Kategori 2

A, Barışı din ile ilişkilendirmek: Müslümanlık, Cennet, Allah, Peygamberler, ölüm hakkında düşünmek, dini semboller, din ve inanç özgürlüğü.

B- Barışı materyallerle ilişkilendirmek: İnsanlara hediye vermek, festivaller düzenlemek, evler inşa etmek

C- Barışı doğa ve çevre ile ilişkilendirmek: Doğayı ve ağaçları korumak, doğanın korunması ile ilgili cevaplar, renklerle bağlantı kurmak.

Kategori 3

K: Kişisel düzeyde olumlu hisler: Herkes senin arkadaşın olabilir, güzel şeyleri paylaşmak, beraber sevgi ve saygı ile mutlu şekilde zamanı harcamak, herkesi mutlu etmek, mutluluğu ve sevgiyi paylaşmak.

E: Evrensel anlamda olumlu hisler: Büyük organizasyonlar yapmak, farklı insanların ekonomi ve ticari konularda konuşması, işbirliği yapması.

Kategori 4

K: Kişisel düzeyde savaşların sona ermesi ile ilgili ifadeler: Tartışmayı önlemek ve sorunu çözmek için gösterilen çabalar, el sıkılmalar, arkadaşlık kurmak

E: Evrensel düzeyde savaşların sona ermesi ile ilgili ifadeler: Savaşları önlemek ve sorunu çözmek için gösterilen çabalar, savaş aktivitelerinin olmaması, askerleri geri çekmek, ateş etmemek ve çatışmaları kesmek.

Not: Bu kategoride katılımcı evrensel düzeyde çözüme ulaşmak için kişisel aktiviteleri örnekler verse de, evrensel düzeyde çatışmaları önlemeye yönelik cevaplar geçerlidir.

Kategori 5

A. Silahsızlanma: Nükleer silahları azaltma ve önleme, bombalar, ordu, tüfeklerden ve silahlardan vazgeçme (Öğrenciler silahsızlanmanın önemine dikkat çekmelidir).

B. Paylaşma: Muhtaç durumda olan ülkelere para, sağlık ve yiyecek yardımı yapmak, insanlara yardım etmek.

Not: Katılımcıları insanlar arasında eşitlik olarak verdiği cevaplar bu kategoride değil, kategori 6'da değerlendirilecektir.

Kategori 6

İnsan Davranışları: Ayrımcılıklar olmaması, saygı, diğer insanları kabul etme, ötekileştirmenin olmaması, diğer insanlara karşı kin ve nefret duymama, tüm insanların eşit olduğuna inanma.

Kategori 7

Evrensel Haklar: Özgürlük, bağımsızlık, söz ve basın hürriyeti, gösteri hakkı, diktatörlüğün olmaması, demokrasiyi korumak ve kollamak, adaletli seçimler yapmak, adaletin olması.

Savaşla ilgili tanımlamalar**Kategori 0**

Kayıp veriler: Katılımcılar cevap vermedi, katılımcı savaşla ilgili bir kavrama sahip değil, katılımcı kayda değer bir cevap vermedi.

Kategori 1

Savaşı barışla ilişkilendirmek: Barış hakkında düşünmek, savaş duracak (barış gelecek), savaş olduğu zaman barış olmayacak.

Kategori 2

Savaşı materyallerle ilişkilendirmek: Ordu, bombalar, makineli silahlar, bombalar, mermi, tabancalar, tüfek, gaz bombası, savaş gemisi, nükleer silah, düşman.

Kategori 3

Tartışma-Kavga: Kavga çıkarmak ya da kavga yapmak (kişisel düzeyde).

Kategori 4

Aktiviteler yönelmek: Ateş etmek, öldürmek (Bütün ölü insanlar hakkında düşünmek, bir aktivite olarak değil savaşın negatif sonucu olarak düşünmek!), yıkmak, insanları ceza evine göndermek, dövüşmek, taş atmak, şiddet.

Kategori 5

İnsan davranışları: İnsanların birbirlerine güvenmemesi, İnsanlar arasında iş birliğinin olmaması, insanların kendini düşünmesi, başkalarını düşünmemesi, bencillik. Dostlukların ve arkadaşlıkların ortadan kalkması.

Kategori 6

Sonuçlar:

A-Olumsuz sonuçlar: Evlerin ve binaların yıkılması, insanların açlık çekmesi, fakirlik, arkadaşların ölmesi, kan akması, mezarlıklar, zorla çalıştırma, sığınaklara girme, acı çekme, insanların hayatının tehlikede olması, göç etmek.

b- Olumlu sonuçlar: İnsanların savaşa tepki göstermesi, savaşın kötülüğünün insanlar tarafından anlaşılması.

Kategori 7

Olumsuz Duygular: korkmak, ağlamak, acınacak hale düşmek, acılar yaşamak, ağlamak, güzelliklerin olmaması, insanları birbirini sevmemesi, üzgün olmak.

Kategori 8

Çatışma: (Evrensel düzeyde)

a- Çelişkiye düşme, iki ülke ya da liderleri arasında tartışma, Çatışan taraflar arasında anlayışın olmaması, Çatışmanın karşılıklı olduğu vurgulanmadan yapılan değerlendirmedir. Bir ülkenin diğerini baskı altına alması, baskı uygulaması.

b- Çatışmanın karşılıklı olduğunun vurgulanması.

Kategori 9

Savaşın Niteliğinin değerlendirilmesi: Masum insanların ceza görmesi ya da öldürülmesi, Bazılarının adaleti sağladığını iddia ederek insanları öldürmesi, İnsanların ülkelerine saldırıldığı için kızgın olmaları, İnsanların kendilerinin olmayan toprakları ele geçirmek için mücadele etmesi.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde çalışmaya katılan öğrencilerin poster seçimlerine ilişkin frekans oranları verilmiştir. Buna ek olarak öğrencilerin poster seçimlerine ilişkin öğrencilerin ifadelerine yer verilmiştir. Bulgular bölümünde ayrıca öğrencilerin savaş ve barışı hangi kategoride tanımladıkları ve neden bu kategorilerde tanımladıklarına ilişkin öğrencilerin verdikleri ifadeler de yer verilmiştir.

Tablo 1. “En ilginç poster hangisidir?” Sorusuna Öğrencilerin Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekanslar

Poster no	Sloganı ya da ismi	f
19	İnsan yiyen	14
6	General	11
23	Uygarlık çağırıyor	10
11	Su damlaları onu kızdıracak!	8
18	Çekiç ve örs arasında	8
14	Barış katilleri	6
26	Öğrenciler Nükleer silahlara karşılar	6
20	Düşmanın bu!	5
2	Irak'tan ellerini çek! Petrol için kana hayır!	4
3	Bağımsız topraklarda bir gün	4
9	Guernica	4
17	Savaş patlak verdi	4
1	Sakat alman askeri	4
24	Anavatan çağırıyor	3
12	Barışın Alfabetesi	3
5	Britanyalı kadınlar git diyor	3

28	Ekmeği israf etme	3
8	Düzen daima barış değildir.	2
4	Baba büyük savaşta ne yaptın?	1
Toplam		103

“Posterlerden en ilginç poster hangisidir?” sorusuna, çalışmaya katılan 62 kız (K) öğrenciden 61 kız öğrenci; 33 erkek (E) öğrenciden 31 öğrenci soruyu cevapladı. I. soruyu toplam 92 kişi cevapladı. En ilginç poster olarak “İnsan yiyen” sloganıyla Hitler’in resminin olduğu poster olarak seçildi. Öğrenciler İkinci Dünya Savaşı’nda Hitlerin birçok insana zarar verdiğini, Hitler’in acımasızlığının ve vahşiliğinin bu resimde çok güzel anlatıldığı için bu resmi seçtiklerini söylediler. (K 14) *İnsan yiyen adlı poster ilginç çünkü Almanya’nın ne kadar kötü olduğunu dile getirmiştir.* (K32) *Hitlerin Avrupa’yı yiyip bitiren bir canavar olarak tasvir eden poster çok ilginç çünkü bu poster II. Dünya Savaşı’nı anlatma açısından etkileyici bir poster.* (K22) *İnsanyiyen Hitleri temsilen yapılan poster, katliamı etkileyici bir şekilde yansıtıyor.* Öğrencilerin en fazla ilginç bulduğu posterlerden birisi de general slogan ile tasvir edilmiş posterdir. Öğrenciler bu posteri çizimler ve kullanılan renkler açısından başarılı bulmuşlardır. Öğrencilere göre bu General’in arkasından giden din adamı, bürokrat ve askerler tüm karar verme iradesini ve yeteneğini kaybetmiştir. Bu poster ruhsuzluğu ve duygusuzluğu yansıtmaktadır. Öğrencilere bu poster gösterilirken posterin İspanya İç Savaşı’na ait olduğu söylenmesine rağmen ve sloganda *General* yazmasına rağmen öğrenciler bu resimdeki sembolü Franko ile değil; Hitler ile özdeşleştirmiş olmalarıdır. Bu özdeşleştirmenin en önemli nedeni Faşizm ile Hitler’in özdeşleşmiş olmasıydı diğer bir neden ise; İspanya İç Savaşı hakkında öğrencilerin bilgi sahibi olmamalarıydı. (E25) *Boş bir heykelin peşinden giden insanlar, Nazizm göstergesi. Renklendirme ve tonlamalar etkili, birden fazla mesaj açıkça gösteriyordu.* (K42) *Hitler’in robotlaşmış olarak önde giderken, insanları sürüklediği poster, ruhsuzluğu ve duygusuzluğu en iyi anlattığı için bu posteri seçtim.* Çalışmada yer alan başka bir İspanya İç Savaş posterini *Guernica* diğer iki İspanya İç Savaş posterine göre daha az tercih edilmiştir. Aslında bu poster diğer posterlere göre daha bilinen bir posterdir. Fakat bu posteri tercih eden öğrencilerin de belirttikleri gibi bu posteri anlamlandırmak oldukça zordur. Öğrenciler

“Uyan Amerika uygarlık çağırıyor” adlı posterini en ilginç poster olarak üçüncü sırada seçtiler. Öğrenciler ABD’nin uygarlık koruyuculuğunu güzel bir kadın imajıyla birleştirmelerini ilginç karşıladılar. Güzel kadın bir an önce kötülükleri görmek için uyanmalıydı yani Uygar Amerika artık dünyada meydana gelen uygarlık dışı olaylara kayıtsız kalmamalıydı.

Tablo 2. “Savaşı en iyi anlatan poster hangisidir?” Sorusuna Öğrencilerin Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekanslar

Poster no	Sloganı ya da ismi	f
2	Petrol için kana hayır! Iraktan ellerini çek!	15
10	Tiepvia.	12
19	İnsan yiyen.	12
12	Barışın alfabesi.	8
18	Çekiç ve örs arasında	8
17	Savaş patlak verdi.	6
4	Baba büyük savaşta ne yaptın?	6
20	Düşmanın bu.	5
5	Britanya kadınları git diyor	4
6	General.	4
3	Bağımsız topraklarda bir gün.	3
25	Hayır!	3
28	Ekmeği israf etme.	3
7	Bu eğitim savaşı bir dünya için mi?	2
16	Seni ABD ordusu için istiyorum.	2
22	Belçikayı hatırla	2
24	Anavatan çağırıyor	2
21	Faşist gruplar ülkemizi işgal ediyorlar.	1
13	Savaş çocuklar için yararlı değil.	1
11	Su damlaları onu kızdıracak.	1
	Toplam	100

“Savaşı en iyi anlatan poster hangisidir?” sorusuna 58 kız 32 erkek toplam 90 kişi cevap verdi. Öğrencilere savaşı en iyi anlatan posterini seçmeleri istendiğinde hem erkek hem de kız öğrenciler “Petrol için kana hayır” sloganının da olduğu bir bacağı kopmuş çocuğun

posterini ilk sırada seçmişlerdir. Bu poster 2003 yılında Almanya da yapılmıştır. İkinci, sırada ise iki poster seçildi. Bu iki posterden birisi “Hitleri” karikatüze etmiş, “insan yiyen” posteriydi. Bu poster aynı zamanda öğrenciler tarafından en ilginç poster olarak da seçilmiştir. Öğrencilerin seçtiği savaşı en iyi anlatan diğer poster Fransız bir askerin yanıp yıkılmış bir ormanda umutsuzca oturuşunu temsil etmektedir. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra yapılan bu posterde yanmış yıkılmış ağaçların üstünde kötülüğün simgesi olan siyah kuşlar uçmaktadır. (K10) *Fransızların çizdiği bir resim beni çok etkiledi. Ben bu resmin savaşı en iyi anlatan resim olduğunu düşünüyorum. Ağaçların verimsiz, etrafın karanlık, askerin çaresizliği hem savaşın ne kadar kötü olduğunu hem de savaşı en iyi anlatan poster bence.*

Öğrenciler üçüncü sırada ise Almanya’nın çekiçle ezildiği posterini seçtiler. Öğrencilere göre bu poster savaşta ittifak yapmanın önemini vurguluyordu. (K9) *Devlet bayraklarıyla Almanya’nın ortada ezildiği resim etkilidir. Almanya’yı yeneceğiz ortadan kalkacak diyor.* Bu posterden sonra öğrenciler “Baba savaşta ne yaptın?” posterini ve “savaş patlak verdi” sloganlı posterleri savaşı en iyi anlatan dördüncü sırada poster olarak seçmişlerdir. Öğrencilere göre bu posterde savaşın tüm acı yönleri, babanın yüzüne yansımıştı. Öğrencilerin “savaş patlak verdi” posterini seçmelerinin nedenin de Osmanlı Devleti’nin bu posterde yer alması etkili oldu. Beşinci sırada savaşı en iyi anlatan poster ise “Düşmanın bu adlı” Bir Nazi askerinin İncil’i, bıçakla ortadan yardığı posterdi. Öğrencilere göre bu poster devletlerin savaşlarda dini kullanmasına iyi bir örnekti.

Öğrenciler kendilerine gösterilen bazı posterleri ise hiç seçmediler. Savaşı en iyi anlatan posterlerden hiç birini seçmeyen bir öğrenci bu posterlerle kendisi arasında bağ kuramadığını belirtmiştir. (K8) *Milletimizin duygularını yansıtmadığı için posterler içerisinde birisini seçemeyeceğim. Duygular evrensel olabilir fakat hiçbiri bana hitap etmiyor.*

Tablo 3. “Barışı en iyi anlatan poster hangisidir?” Sorusuna Öğrencilerin Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekanslar

Poster no	Sloganı ya da isimi	f
29	Nükleer suikastı durdur	16
12	Barışın alfabesi	14
2	Petrol için kana hayır	13
26	Öğrenciler nükleer silahlara karşı.	12
25	Hayır	11
13	Savaş çocuklar için yararlı değil.	8
5	Britanya kadınları git diyor.	4
9	Guarnica.	3
4	Baba savaşta ne yaptın?	3
14	Barış Katilleri	3
16	Seni ABD ordusu için istiyorum.	3
27	NATO'nun yöntemi	3
3	Bağımsız topraklarda bir gün.	2
7	Böyle eğitim savaşı bir dünya için mi?	2
10	Tiepval.	1
11	Su damlaları onu kızdıracak	1
19	İnsan yiyen.	1
24	Anavatan çağırıyor.	1
34	Uygarlık çağırıyor	1
Toplam		102

“Barışı en iyi anlatan poster hangisidir?” sorusuna 48 kız 27 erkek olmak üzere toplam 75 kişi cevap vermiştir. Öğrenciler barışı anlatan poster seçiminde iki temada yoğunlaşan posterlere yönelmişlerdir. Bunlardan birincisi Nükleer silahların insanlık ve çevre üzerindeki zararlı etkilerini anlatan posterlerdir. “Nükleer suikastı durdur”, Hayır”! Öğrenciler “nükleer silahlara karşıdır” sloganlı posterler bir grup içerisinde toplayabileceğimiz posterlerdir. Literatürde öğrencilerle savaş konusunda yapılmış ulaşabilen en eski çalışmada da öğrenciler silahlanmanın tehlikesine dikkat çekmişlerdir. Porter (1926) tarafından yapılan çalışmada silahlanmanın barışa değil savaşa hizmet edeceği görüşünde birleştiler. Öğrencilerin çoğunluğu, silahlanmanın

barışın tek garantisi olduğu görüşüne katılmadılar. Öğrenciler silahlanmanın güçlü orduları uluslararası kriz zamanında savaşa sevk ettiği düşüncesine katıldılar. Amerikan öğrencilere göre insanlar hangi ırktan olursa olsun silahlanma yolunu seçiyorsa o insanlara güvenilmemeliydi (Porter,1926:132-135). Seçilen ikinci grup ise barışın değerini ve anlamını vurgulayan posterlerdi. *Barışın Alfabetesi: Saygı, tolerans, nezaket, affetmek, farklılık, anlayış...* gibi alt başlıkları olan posterdi. Öğrenciler bu posterleri “Nükleer suikastı durdur” posterinden sonra en iyi barışı anlatan ikinci poster olarak seçtiler. Öğrenciler barışı anlatan poster olarak üçüncü sırada seçilen poster “*Petrol için kana hayır!*” adlı posterdir. Bir bacağı savaşta kopmuş çocuğun temsil edildiği bu posterini öğrenciler savaşı en iyi anlatan resim olarak da seçmişlerdi. (B20) *Savaşı da barışı da en iyi anlatan poster bence tek bacağı kaybetmiş çocuğun üstünde barış işareti olan posterdir. Savaşa katılan ülkelerde halkın böyle olabileceğini gösterir. Ayrıca barış için de mesaj taşır.* (B19) *Savaşı en iyi anlatan poster Irak Savaşı’nu anlatan poster, çünkü savaşın kötülüğünü almatmak için bir resimde kullanılması gereken şey bence çocuk resmi. Çocukların içinde bulunduğu savaş posterleri insanların savaşın kötü şey olduğunu anlatması için yeterli. Barışı en iyi anlatan poster de bu poster, çünkü bu posterini gören herkes savaş değil, barış isteyecektir.* Öğrenciler savaşı en iyi anlatan resim olarak seçtikleri resim “*Hayır*” 4. sırada gelmektedir. 1 polaris= 4 yeni üniversite; V Bomber = 7 yeni üniversite, 1 Tsr 2= 5 modern hastane; 1 güdümlü füze= 9800 traktör. Bu posterde silahlara harcanan paranın insanların eğitim, sağlık, yiyecek gibi ihtiyaçlarına harcanması gerektiği vurgulanmaktadır.

Öğrencilerden 3 kişi 1983 yılında Demokratik Almanya tarafından yapılan NATO ile ilgili olan posterini barışı en iyi anlatan poster olarak seçmişlerdir. Ancak bu olumlu anlamda değil olumsuz anlamda bir seçimdi. Aynı zamanda çalışmanın yapıldığı dönem NATO’nun; Libya’da yönetim değişikliği için operasyon yaptığı döneme denk gelmekteydi. Bu posterini seçen 3 öğrenci NATO’yu barışa hizmet eden bir kurum olarak görmediler. (B11) *NATO posterini, çünkü hala aynı şeyi yapmaktadır. NATO, barış vaat ederek insanlara acı getirmektedir.* Öğrencilerden iki kişi savaşı en iyi anlatan poster olarak, “*Belçika’yı hatırla*” sloganı olan posterini seçtiler. (B13) *Savaşı en iyi anlatan*

posterlerden biri, askerin biri kadını elinden tutup sürüklediği posterdir. Bu posterde savaşan ülkelerde sadece yönetimin etkilenmediği sivil halkın malının, canının ve namusunun da zarar gördüğünü hatırlatıyor. Birinci Dünya Savaşı'nda Belçika'nın Almanya tarafından işgali Avrupa gibi ABD'li öğrenciler üzerinde etkisini göstermiştir. Porter (1926) tarafından yapılmış çalışmada öğrenciler Belçika'nın işgalinin barış antlaşmalarının değerini insanlığa gösterdiği önerisine katılmışlardır.

Tablo 4. “Barış nedir?” Sorusuna Öğrencilerin Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekanslar

Kategoriler	Açıklamalar	F
Kategori 0	Kayıp veriler.	9
Kategori 1	Barışı savaşla tanımlamak.	16
Kategori 2a	Din	2
Kategori 2c	Doğa ve çevre	3
Kategori 3e	Evrensel düzeyde olumlu duygular	10
Kategori 3k	Kişisel düzeyde olumlu duygular	22
Kategori 4e	Savaşların sona ermesi ile ilgili ifadeler (Evrensel düzeyde)	12
Kategori 4k	Savaşların sona ermesi ile ilgili ifadeler (Kişisel düzeyde)	2
Kategori 5	Silahsızlanma ve paylaşma	2
Kategori 6	İnsan davranışları	20
Kategori 7	Evrensel haklar	4
Toplam	100	102

“Barış nedir?” sorusu 60 kız, 27 erkek toplam 87 öğrenci tarafından cevaplandırılmıştır. Öğrenciler en fazla oranda barışı kişiler arasındaki olumlu duygularla tanımlayıp, barışı en az oranda ise insanlara hediye verme, festivaller düzenleme, insanlara yardımlar yapma kategorisiyle ilişkilendirmişlerdir. Öğrenciler barış ile doğa arasında da düşük oranda bağ kurmuşlardır. Bir kız öğrenci (K6) “*barış gök kuşağıdır, tahammüldür; savaş ise renk körlüğüdür.*” Şeklinde tanımlayarak farklılıkların bir arada yaşamasındaki güzelliğe ve uyuma dikkat çekti. Başka bir kız öğrenci ise (K38) *Barış orman, deniz, gökyüzü, masum bir çocuk* olarak tanımlayarak barış ile doğa arasında

bağlantı kurdu. Erkek öğrencilerden (E1) ise *barış beyaz; savaş karadır* şeklinde tarif ederek renklerle ve doğayla bağlantı kurmuştur.

Barış, öğrenciler tarafından üçüncü sırada savaş ile tanımlandı. Öğrenciler barışı tanımlamak için savaşa ihtiyaç duydular. (K19) *Barış, savaşı sona erdirmek amacıyla karşılıklı olarak silahların bırakılması, anlaşma sağlanmasıdır.* (K24) *Barış tüm insanların savaşmadan, birbirlerinin hakkına saygı duyarak yaşamasıdır*". (E4) *Barış günümüz dünyasında daha sessiz ve daha derinden ilerleyen bir savaştan başka bir şey değildir.* (K13) *Barış, insanların ve devletlerin savaşmadan geçirdikleri döneme denilir.* Çalışmaya katılan 2 öğrenci ise barış ile din arasında ilişki kurdu. (K11)'e göre "*Barış, insanın huzur içinde, dinini özgürce yaşayabildiği ortamdır.*" Çalışmada 4 öğrenci ise barışı kategori 7 ile tanımladı. (E10) *Barış, Bir toprak ya da vatanda yaşayan insanların özgür bir şekilde yaşayabilmesidir.* (K25) *Barış, insanların, devletlerin iktisatları tarafından ezilmediği en müsait ortamlardır* diyerek barışı özgürlükle özdeşleştirmişlerdir.

Tablo 5. "Savaş nedir?" Sorusuna Öğrencilerin Verdikleri Cevaplara İlişkin Frekanslar

Kategoriler	Açıklamalar	f
Kategori 0	Kayıp veriler	8
Kategori 1	Savaşı barışla ilişkilendirmek	2
Kategori 3	Tartışma-kavga	4
Kategori 4	Eylemlere yönelmek	17
Kategori 5	İnsan davranışları	6
Kategori 6a	Olumsuz sonuçlar	15
Kategori 6b	Olumlu sonuçlar	5
Kategori 7	Olumsuz duygular	2
Kategori 8a	Çatışma (Evrensel düzeyde)	13
Kategori 8b	Çatışma (Kişisel düzeyde)	13
Kategori 9	Savaşın niteliği	17
Toplam		102

"Savaş nedir?" sorusuna 29 erkek ve 60 kız olmak üzere 89 öğrenci cevap vermiştir. Öğrenciler savaş nedir sorusuna, savaşı en fazla oranda 26 kişi devletlerarasındaki çatışma, Kategori 8, olarak tanımladılar. (K1) *Savaş, bazı devletlerin gücünü*

pekiştirmek için izlediği yayılcı politika karşısında ortaya çıkan durumdur. (K2) Savaş, iki ülkenin siyasi, politik ekonomik vb çıkarlarının uyuşmaması ya da herhangi bir nedenden ötürü karşılıklı güç kullanmalarındır.

İkinci sırada ise kategori 6 yani savaşın sonuçları kategorisinde savaş tanımlanmıştır. (E4) *Savaş, ülkede yaşanan kaos dönemidir. Can, mal ve namus güvenliğinin olmamasıdır.*

Üçüncü sırada ise savaş en fazla oranda savaş aktiviteleri (Kategori 4) ve savaşın niteliği kategorisi (kategori 9) ile tanımlandı. (B27) *Savaş; kavga, kan, ateş, yıkım, facia, vahşet, dehşet, şeklinde (Kategori 4) de tanımlandı. (B42) Savaş insanların birbirlerine psikolojik ve fiziksel olarak uyguladıkları şiddettir. (B41) Savaş güçlü olanın zayıf olanın hakkını silah yoluyla gasp etmesi şeklinde tanımlamışlardır (Kategori 9).*

Öğrenciler 16 kişi savaşı barış ile tanımlarken; barışı, savaşla tanımlayan öğrenci sayısı sadece iki de kaldı. (B15) *Savaş, bir yere daha çok milletin birbirlerine çok büyük zarar vererek etkilemesi, dünya barışını bozmalarıdır (Kategori 1).*

Araştırmamızın birinci ve ikinci sorusuna dönecek olursak, öğrenciler posterlerde insanları savaşa teşvik etmek amacıyla din ögesinin çok etkili kullanıldığını ifade ettiler. (E 12) *Bir devlet başka ulusu, devleti kötülemek istiyorsa onu kendi ülkesine, dine ve barışa karşıymış gibi göstermek yoluna gider. Bundan bütün insanlar zarar görür; silah tüccarları yarar görür. Öğrencilere göre posterlerde düşman katil ve canavar olarak sık sık simgelenmiştir, ayrıca posterlerde ulusal gurura hitap eden simgeler de kullanılmıştır. Öğrenciler kadın ve çocukların da posterlerde etkili bir şekilde kullanıldığını belirttiler. Posterlerde ailenin korunmasının ülkenin korunmasına bağlı olduğu fikri hemen göze çarpmaktaydı. Buna ek olarak vatan için ölmenin kutsal olduğu posterlere yansıtılmıştı. Öğrenciler savaş posterlerinin insanları savaşa teşvik etmek için devletlere fayda sağladığını ifade ettiler. Devletler bu sayede para ve asker toplarlar. Savaş yanlıları güç kazanır. Bunun yanında masum insanlara acı getirir. (B13) *Savaş açılan devlete karşı propaganda yapılır, o devletin kötü yönleri yansıtılmaya**

çalışılır. Bu yöntemi kullanan bir devlet savaş açtığı devlete karşı gerekçe oluşturur ve kendisine destek çıkmalarını ister. Öğrenciler, savaş karşıtı posterlerin sayesinde az gelişmiş ulusların, sömürgeci ülkelerin gerçek yüzlerini gördüklerini de eklediler. (B13) Başka devletlerin sömürgesi altında kalan insanların savaşa son vermek için bir hırsları vardır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Propaganda posterlerinin Avrupa, Amerika ve Avustralya kıtalarında savaşları ve barışı anlatmada önemli bir role sahip olduğu görülmüştür. İletişim olanaklarının günümüze kıyasla zayıf olduğu Birinci Dünya Savaşı ve İspanya İç Savaşı'nda posterler yoğun olarak kullanılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda da posterler devletler tarafından birbirlerine karşı kullanılmıştır. Propaganda posterlerinin tarih araştırmaları bakımından oldukça önemli bir role sahip olduğu görülmüştür. Posterler hem iç savaşta hem de ülkelerin başka ülkelerle savaşlarında asker toplama açısından önemli bir role sahip olmuştur. Posterler tahvil işlevi de görerek savaş sırasında devlete para kazandırmak amacıyla da kullanılmıştır.

Öğrenciler posterlerden farklı ve zengin fikirler üretmişlerdir. Öğrencilerin poster seçimleri farklılık göstermiştir. Belli bir poster seçiminde yarıya varan bir yığılma bile görülmemiştir. Çünkü farklı öğrenciler farklı posterlerin savaşı ya da barışı daha iyi anlattığı sonucunu çıkardı. Yine öğrencilerin seçtikleri ilginç posterlerde farklılık gösterdi. Kuşkusuz bu durum savaş ve barış algısının çok geniş bir yelpazesinin olmasıydı. Bu durum öğrencilerin savaş ve barış tanımında da görülmüş olup yine öğrencilerin savaş ve barış tanımı kategoriler arasında yığılmadan ziyade farklılık gösterdiği görüldü. Fakat öğrenciler önemli bir oranda barışı savaşla tanımlamışlardır. Bu durumda “barış” zıt kavramlarıyla tanımlamaya ihtiyaç duyduğumuz kelimeler arasında yer almaktadır. Fakat öğrenciler savaşı tanımlarken “barış” kelimesini daha az kullandıkları görülmüştür. Öğrencilerin poster seçimine dönecek olursak dünyanın en iyi posterleri arasında kabul edilen İspanya İç Savaşı'ı posterleri araştırma yapılan gruptan da en fazla ilgiyi görmüştür. Öğrencilerin savaşı en iyi anlatan poster olarak ise

bir bacağı kopmuş ve barış işaretinin kullanıldığı poster seçilmiştir. Bu poster barışı en iyi vurgulayan poster olarak da ikinci sırada seçilmiştir. Irak Savaşı yakın zamanda olmakla beraber, bu ülkede hala yaşanan ölümler bu savaşla ilgili algılarımızı canlı tutmaktadır. Bu durumda öğrencilerin bu posterini seçmesinde etkili oldu. Öğrenciler barışı en iyi anlatan posterler olarak ise iki gruptaki posterlere yöneldiler. Birinci grup posterler barış mesajı veren, barış sloganlarının olduğu posterlerdi, ikinci grup posterler ise nükleer silahların zararlarını gösteren posterlerdi. Öğrenciler hem barışı hem de savaşı en iyi anlatmada nükleer silahların olduğu posterlere yöneldiler. Öğrenciler savaşın tanımı kategorisinde ise devletlerarasındaki mücadelelere yöneldiler. Bu durum yakın tarihte ve günümüzde yaşanan savaşların ve silahlanmanın öğrencilerin savaş tanımı ve poster seçimi üzerinde etkili olduğunu gösterdi. Vurgulanması gereken başka bir husus ise bu posterlerin Batı ürünü olmasıdır. Her ne kadar savaş ve barış evrensel kavramlar olsa da posterlerde kullanılan şekiller ve semboller yabancı kültürlerle aittir. Eğer bu posterler kültürümüze ait olsaydı araştırmanın sonuçların değişik olma ihtimali olabilirdi. İleri de yapılacak çalışmalar bu anlamda bu çalışmayı aydınlatacaktır.

Propaganda posterleri tarihçilere ve tarih eğitimcilerine savaşları ve ülkelerin savaş dönemindeki anlayışlarını anlayabilmek için önemli ipuçları verebilir. Akademisyenler ve tarih öğretmenleri savaş ve barış kavramını anlatırken bu posterlerden yararlanabilir. Ortaöğretim tarih öğretmenleri propaganda posterlerden çağdaş dünya tarihi dersinde de yararlanabilir.

KAYNAKLAR

- Acar, K. (2004). *Resimlerler Rusya, savaşlar ve Türkler*. Ankara: Nobel.
- Allen, R. F. (1994). Posters as historical documents (A resource for the teaching of twentieth-century history), *The Social Studies*, 85(2), 52-61.
- Aulich, J., & Hewitt, J. (2007). *Seduction or instruction? First World War Posters in Britain and Europe*, Manchester University Press: Manchester and New York.
- Carty, T. (2008). World War I Posters; Thinking critically about history and the media, *Middle Level Learning* 30, National Council Council, pp. M9-M15.

- Ginzburg, C. "Your Country Needs You" A case study in political iconography, *History Workshop Journal*, Oxford University Press, 1-22, www.jstor.org/stable/4289745 adresinden 10/05/2010 tarihinde ulaşıldı.
- Glass, C. (1919). Practical patriotism in American art. *Art&life*, 10(6), 294-297.
- Hakvoort, İ. (1997). *Interview-Manual (Semi structured interview-procedure to assess the conceptions of peace, war, and strategies to attain peace)*, January, Department of Developmental Psychology, Faculty of Psychology, University of Amsterdam: The Netherlands
- Hakvoort, İ. (1997). *Coding-Manual (Conception of peace, war, and strategies to attain peace)*, January, Department of Developmental Psychology, Faculty of Psychology, University of Amsterdam: The Netherlands.
- Hiley, N. (1997). Kitchener wants you and dady, what did you do in the Great War? The myth of British recruiting posters, *Imperial War Museum Review*, 11, 40-58.
- Mahaney, D. C. (2002). Propaganda posters, *OAH Magazine of History*, 16(3), 41-46. www.jstor.org/stable/25163525, 31/08/2010 tarihinde ulaşıldı.
- Levstik, L., & Keith, B. (2008). *Doing history* (Third Edition). Newyork-London: Routledge.
- Nation, Posters and Slogans (1917). 104 (2712), 728.
- Paret, P., Irwin B., & Paret, P. (1992). *Persuasive Images (Poster of war and Revuluation)*, Princeton University Press: Princeton-New Jersey.
- Petrone, K. (1994). Family, Masculinity, and Heroism in Russian War Posters Of the First World War. In B Melman (Eds). *Borderlines: Genders and identities in war and peace, 1870-1930* (41-52). Routledge: New York –London.
- Petrone, K. (2008). Motherland calling? National symbol and mobilazition for war, *Journal of Peace Research*, 28(2), 161-174.
- Porter, E. (1926). *Student opinion on war*. A dissertation submitted to the faculty of the graduate school of arts and literature in candidacy for the degree of doctoral of philosophy, Department of practical theology in the graduate divinity school: Chicago, Illinois.
- Rider, M. M. (1983). Images of propaganda: Worl War I and World War II Posters, *Queen City Heritage, The Journal of The Cincinnati Historical Society*, 41(1), 31-36.
- Shover, M. J. (1975). Roles and images in World War I propaganda. *Politics & Society*, 5, 469-486. <http://pas.sagepub.com> at UNIV OF KENTUCKY adresinden 21 Mayıs 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Stralading, R. (2003). 20. Yüzyıl Avrupa tarihi nasıl öğretilmeli, (Çev. Ayfer Ünal) İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

<http://www.hoover.org/library-and-archives/collections/posters>.

SUMMARY

Propaganda posters are of a significant role in telling the theme of war and peace. The purpose of the current study was to evaluate the views of students regarding the handling of war and peace theme at propaganda posters. Document analysis system was used in the study. The views of students over how propaganda posters depict the theme of war and peace were taken. In order to make out the logic at evaluating the themes of war and peace at propaganda posters, students were asked to define war and peace. At the evaluation of the replies given to two open-ended questions, a coding system developed by Hakvoort was used. The responses by the students were evaluated through content analysis method. It was found in the study that the definitions of war and peace by the students through poster selections showed a variety and difference rather than a pile. The meanings given by the students to the posters showed that they were affected by the wide range at defining war and peace. The students chose some of the posters as the best ones to depict both war and peace. In addition, a considerable number of students defined the concept of peace with war.

The students produced different and rich ideas out of the posters shown to them. They pointed out that states used spiritual weapons efficiently through posters in order to benefit from them at wars. They also added that these spiritual weapons are homeland, flag, religion, women and children. These messages affected people by way of both posters and the slogans in these posters.

When it comes back to the selection of posters by the students, the civil war posters of Spain that were regarded as the best posters in the world were chosen the most interesting ones by them. They chose the picture where there was a person with one leg cut off and a symbol peace as the poster describing war the best. In the second place as the poster describing war the best was a poster named "Thiepval" depicted by the French. This poster defined a desperate soldier at a run-over country. It was a poster showing the outcomes of a war. The students preferred two groups of posters as the

ones defining peace the best. The first one was the posters giving peace messages and bearing peace slogans, while the second one was those showing the harm of nuclear weapons. The students chose nuclear weapons in telling both peace and war the best. They also chose the pictures with nuclear weapons in telling war and peace. Such a case showed that the recent wars and armament had an impact on students' definition of war and poster selection. Another case to be stressed was that these posters were a product of the West. Even though war and peace are universal concepts, the figures and symbols used at posters belong to a foreign culture. If these posters belonged to our own culture, it would be likely to have different outcomes in this study. The future studies will enlighten this study in this sense. The students dominantly preferred interstate struggle in the category of the definition of war. They defined war negatively at the lowest level and with peach. On the other hand, they defined peace positively at the highest level. They related peace in the category of giving people gifts, organizing festivals, helping people at the lowest rate. They made a connection between peace and nature at a lower rate.

EKLER

Ek 1. Çalışmada Kullanılan Posterler ve Sloganları

Poster no	Sloganı	Poster no	Sloganı
1.	Sakat Alman askeri	15	Britanya barışı.
2.	Petrol için kana hayır! Irak'tan ellerini çek!	16	Seni ABD ordusu için istiyorum.
3.	Bağımsız topraklarda bir gün.	17	Savaş patlak verdi.
4.	Baba büyük savaşta ne yaptın?	18	Çekiç ve örs arasında.
5.	Britanya kadınları git diyor.	19	İnsan yiyen.
6.	General.	20	Düşmanın bu!
7.	Bu eğitim savaşız bir dünya için mi?	21	Faşist gruplar ülkemizi işgal ediyorlar, Antifaşistler Onları durdurun!
8.	Düzen daima barış değildir.	22	Belçika'yı hatırla!
9.	Guernica.	23	Uyan Amerika! Uygarlık çağırıyor
10.	Thiepval.	24	Anavatan çağırıyor.

11.	Su damlaları onu kızdıracak.	25	Hayır!
12.	Barişin alfabetesi.	26	Öğrenciler Nükleer silaha karşılar.
13.	Savaş çocuklar ve diğer canlılar için yararlı değil.	27	NATO'nun yöntemi-Füze fırlatmak-Dur!
14.	Bariş katilleri.	28	Ekmeği israf etme.
		29	Nükleer suikastı durdur.

Ek 2. Çalışmada kullanılan propaganda posterleri

